

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 23. september 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Arne Ringnes
dommer Erik Thyness
dommer Are Stenvik
dommer Eyvin Sivertsen

HR-2024-1686-A, (sak nr. 23-189367SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 23. oktober 2023

A

(advokat Øivind Robert Østberg)

mot

Staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Elisabeth Sawkins Eikeland
– til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Thyness:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder gyldigheten av to vedtak fra Nav klageinstans om barnebidrag etter barneloven. Spørsmålet er om barnets far skal betale bidrag etter barneloven når barnet bor hos mor til tross for at det etter rettsforlik skal bo hos far.
- (3) A (far) og B (mor) traff hverandre i 2001. A og B ble samboere i 2003, giftet seg i 2007 og ble separert i 2014. De har to felles barn, en datter og en sønn. Etter separasjon og skilsmisse har de vært i konflikt om foreldreansvar, fast bosted og samvær.
- (4) Det følger av rettsforlik inngått mellom partene i januar 2019 at barna skal ha fast bosted hos far og samvær med mor. Samværsordningen ble stanset av far i 2019 etter råd fra barnevernet. Mor fremmet endringssøksmål om rettsforliket, som imidlertid ble opprettholdt ved Sør-Trøndelag tingretts dom 16. januar 2020.
- (5) Datteren har i hovedsak bodd hos mor siden tidlig høst 2020. Dette er i strid med rettsforliket og tingrettens dom. På et tidspunkt ble hun akutt plassert i en barnevernsinstitusjon, men hun returnerte senere til mor og har bodd der siden.
- (6) Far anket dommen fra Sør-Trøndelag tingrett til Frostating lagmannsrett. Lagmannsretten kom 28. oktober 2020 til at far skulle ha foreldreansvaret for begge barna alene, og at mor skulle ha samvær med datteren i henhold til rettsforliket, blant annet fordi datteren uansett ville oppsøke mor. Til tross for at dommen bekreftet at datteren skulle bo hos far, fortsatte hun å bo hos mor.
- (7) I mai 2021 fremmet mor et nytt endringssøksmål mot far. Tingretten kom 22. november 2021 til at datteren ville ta skade av fortsatt å bo hos mor, men la likevel avgjørende vekt på at hun ønsket det, og bestemte at mor skulle være bostedsforelder, mens foreldreansvaret skulle være delt.
- (8) Den 17. februar 2021 fattet Nav familie- og pensjonsytelser vedtak om at far skulle betale barnebidrag fra 1. februar 2020 til 30. april 2020, fra 1. august 2020 til 31. desember 2020 og fra 1. januar 2021 uten stoppdato. I vedtaket ble det blant annet lagt vekt på at datteren hadde bodd hos mor fra midten av februar 2020 til slutten av april 2020 og fra midten av august 2020. Det ble også lagt vekt på at mor ikke hadde bidragsevne. Vedtaket ble opphevet for perioden 1. februar 2020 til 30. april 2020, men for øvrig opprettholdt ved Nav klageinstans' vedtak 4. januar 2022 og 10. mars 2022.
- (9) Den 28. juni 2022 fattet Nav familie- og pensjonsytelser vedtak om at far skulle betale bidrag med 8 160 kroner til mor for datteren for en periode i 2021. Vedtaket inneholdt en oppdeling der barnebidraget ble satt fra 1. august 2021 til 31. desember 2021, og videre fra 1. januar 2022 uten noen stoppdato. Vedtaket ble påklaget den 22. juli 2022 og opprettholdt av klageinstansen i vedtak av 31. oktober 2022.

- (10) For både underinstansen og klageinstansen var det blant annet spørsmål om barnebidrag fra far kunne fastsettes til tross for at det forelå dom for at datteren skulle bo hos ham – og om inntektene til mor var fastsatt riktig. Klageinstansen kom, i likhet med underinstansen, til at de faktiske forholdene var avgjørende for fars bidragsplikt.
- (11) A brakte vedtakene inn for Oslo tingrett, som 17. februar 2023 avsa dom med slik domsslutning:
- «1. Staten v/ Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.
 - 2. Sakskostnader tilkjennes ikke.»
- (12) A anket til Borgarting lagmannsrett, som 23. oktober 2023 avsa dom med slik slutning:
- «1. Anken forkastes.
 - 2. Sakskostnader tilkjennes ikke, verken for lagmannsretten eller tingretten.»
- (13) A har anket til Høyesterett for så vidt gjelder Nav klageinstans' vedtak av henholdsvis 10. mars 2022 og 31. oktober 2022. Anken gjelder lovtolkningen.

Partenes syn på saken

- (14) Den ankende part – A – har i korte trekk argumentert slik:
- (15) Saken gjelder bidragsplikt når det ikke er sammenfall mellom hvor et barn etter rettsreglene *skal bo*, og hvor barnet *faktisk bor*.
- (16) Nav og lagmannsretten har tolket barneloven feil når det er lagt til grunn at bidrag skal tilkjennes den av foreldrene som barnet faktisk bor hos, uavhengig av om situasjonen har et gyldig rettsgrunnlag eller ikke. Utgangspunktet etter barneloven § 67 må være at en forelder som ved rettskraftig avgjørelse har fått tilkjent fast bosted for barnet, er berettiget til bidrag fra den andre forelder. Det kan iallfall ikke være automatikk i at en forelder som på tvers av en rettsavgjørelse har barnet boende hos seg, har krav på bidrag fra den forelder som barnet ifølge avgjørelsen skulle ha bodd hos.
- (17) Barnelovens overordnede formål er å fremme barnets beste. En lovtolkning som medfører at en forelder gis rett til å motta bidrag selv om han eller hun ikke respekterer den rettslige reguleringen av hvor barnet skal bo, vil oppmuntre til slik opptreden til skade for barnet.
- (18) Det vil dessuten undergrave respekten for vår rettsorden hvis det tillates at noen uten konsekvenser kan trosse en dom, slik at både barnet og den krenkede forelder blir skadelidende.
- (19) A har nedlagt slik påstand:
- «1. NAV Klageinstans sitt vedtak av 10. mars 2022 i sak 1707670 er ugyldig.
 - 2. NAV Klageinstans sitt vedtak av 31. oktober 2022 i sak 1707670 er ugyldig.

3. Ankende part til kjennes sakskostnader for tingrett og lagmannsrett.»

- (20) Ankemotparten – *staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet* – har i korte trekk argumentert slik:
- (21) Nav og lagmannsretten har tolket barneloven riktig. Barnet har krav på bidrag fra en forelder som det faktisk ikke lever sammen med, uavhengig av hvem som har foreldreansvar og av avtaler og avgjørelser om hvor barnet skal bo.
- (22) Barneloven § 67 tredje ledd presiserer at det er barnet som har rett til bidraget, og at når «ikkje noko anna er fastsett», skal pengene utbetales til den personen barnet «bur saman med fast». Tolkningen understøttes av forarbeider og forvaltningspraksis samt lovens formål og hensynet til barnets beste.
- (23) Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet har nedlagt slik påstand:
 - «1. Anken forkastes.
 - 2. Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»

Mitt syn på saken

Barnelovens regler om barnebidrag og hvor barnet skal bo

- (24) Begge foreldrene har, etter evne, underholdsplikt for barnet, jf. barneloven § 66. Når en forelder ikke bor sammen med barnet, følger det av barneloven § 67 at vedkommende skal «betale faste pengetilskot til forsyting og utdanning» – barnebidrag.
- (25) Paragraf 67 tredje ledd første punktum fastslår at det er barnet som har rett til bidraget. Når ikke annet er fastsatt, skal bidraget etter bestemmelsens annet punktum betales til «den barnet bur saman med fast».
- (26) Hvor barnet skal bo, er regulert i lovens § 36. Foreldrene kan bestemme dette ved avtale. Blir de ikke enige, avgjøres spørsmålet av retten.

Sakens spørsmål

- (27) Det er ubestridt at datteren i de periodene saken gjelder, bodde fast hos mor til tross for at hun i henhold til forlik inngått i januar 2019 og Sør-Trøndelag tingretts dom av 16. januar 2020 skulle ha fast bosted hos far.
- (28) Spørsmålet i saken er om fars plikt til å betale barnebidrag er betinget av at den bidraget utbetales til – her mor – er den som barnet *skal bo hos fast* etter avtale, rettsforlik eller fastsettelse av retten, jf. barneloven § 36.
- (29) Jeg nevner at slik saken har vært lagt opp fra partenes side, har jeg ikke foranledning til å gå inn på om utbetaling til bostedsforelderen er betinget av at denne har foreldreansvar, jf. barneloven § 30 siste ledd og vergemålsloven § 16.

Lovtolkningen

Nærmere om forståelsen av barneloven § 67

- (30) Barneloven § 67 første og tredje ledd lyder slik:

«Der ein eller begge foreldra ikkje bur saman med barnet, skal vedkomande betale faste pengetilskot til forsyting og utdanning. Også foreldre som bur saman med barnet, kan påleggjast å yte pengetilskot når dei forsømer fostringsplikta si etter § 66. Ingen kan gje avkall på den retten barnet har etter dette stykket.

...

Det er barnet som har rett til tilskotet. Når ikkje noko anna er fastsett, skal det betalast på forskot for kvar månad til den barnet bur saman med fast. ...».

- (31) Ordlyden i første ledd – «ikkje bur saman med barnet» – taler etter mitt syn klart for at en forelder som ikke bor sammen med barnet, har bidragsplikt uavhengig av hva som er årsaken til dette. Lovteksten knytter seg således til hvor det faktiske bostedet *er*, ikke til hvor det etter den gjeldende rettslige regulering *skulle være*.
- (32) Denne forståelsen forsterkes av tredje ledd første punktum som bestemmer at det er barnet som har rett til bidraget, mens annet punktum angir at bidraget skal utbetales til den som barnet bor fast sammen med, om ikke annet er bestemt. De to forholdene henger nær sammen fordi det normalt er den forelderen som barnet bor hos fast, som løpende vil dekke den største delen av utgiftene til barneforsørgelsen.
- (33) Far har gjort gjeldende at § 67 første ledd lest i sammenheng med § 36 likevel må lede til at det som er bestemt i en rettslig avgjørelse om hvor barnet skal bo fast, også må legges til grunn for bidragsplikten. Jeg er ikke enig i dette.
- (34) Innholdsmessig regulerer § 36 bare hvordan bestemmelser om *hvor barnet skal bo* skal treffes, mens § 67 første ledd angir *hvem som har bidragsplikt*. De to bestemmelsene regulerer altså ulike forhold og kan ikke uten videre kobles sammen.
- (35) Paragraf 67 tredje ledd første punktum om at det er barnet som har rett til bidraget, innebærer at bidraget skal følge barnet. Bidragsreglene har til formål å sikre barnets forsørgelse og fordele de økonomiske byrdene mellom foreldrene. Dette taler for at bidragsplikten avgjøres på grunnlag av hvor barnet faktisk bor fast, og ikke hvor det etter det rettslige rammeverket *skulle* bo fast hvis dette er et annet sted. Den motsatte løsning ville svekke tryggheten for barnets forsørgelse og ikke være til barnets beste.
- (36) Lovens bestemmelser lest i sammenheng viser følgelig at det er hvor barnet faktisk *bor* som er avgjørende for bidragsplikten etter § 67, uavhengig av hva som etter § 36 er fastsatt om hvor barnet *skal* bo. Jeg kan ikke se at lovforarbeidene inneholder noe som kan begrunne en annen løsning.
- (37) Far har gjort gjeldende at loven ikke kan tolkes på en måte som svekker incentivene til å respektere bostedsordninger etablert i samsvar med lovens § 36. Særlig gjelder dette når ordningen er fastsatt i en rettsavgjørelse. Dette er jeg ikke enig i. Jeg viser her til at loven i § 65 har egne bestemmelser om tvangsfullbyrdelse av avgjørelser og avtaler om hvor

barnet skal bo fast. Slik fullbyrdelse skjer ved avhenting av barnet eller tvangsbort, se § 65 annet ledd. Straffeloven § 261 har også regler om straff for blant annet «den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en mindreårig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den mindreårige boende fast hos seg».

- (38) Loven kan etter min mening vanskelig suppleres med ytterligere sanksjoner som bortfall av bidragsplikt ved brudd på rettslig bindende bostedsordninger. Det er i den forbindelse av en viss interesse at departementet i Prop. 161 L (2015–2016) om endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap) på side 8 følgende diskuterer spørsmålet om tilbakehold eller trekk i barnebidrag som tiltak mot samværshindring. På side 85 konkluderes det med at «tilbakehold eller trekk i barnebidrag ved hindring av samvær reiser vanskelige organisatoriske spørsmål som gjør at det ikke bør gås videre med å utrede en slik ordning». Jeg kan mot en slik bakgrunn ikke se at det under gjeldende lovgivning er rom for en domstolskapt ordning med bortfall av bidragsplikt slik den ankende part gjør gjeldende. Som allerede nevnt mener jeg at en slik ordning heller ikke ville være til barnets beste.
- (39) Jeg har merket meg at det i juridisk teori har vært gjort gjeldende at de faktiske boforholdene ikke kan være avgjørende hvis en av foreldrene har barnet boende hos seg fordi vedkommende ikke innretter seg etter en endelig avgjørelse. Synspunktet er at utbetaling av bidrag til den som har barnet boende hos seg i strid med en rettslig bindende ordning, ville være å gi økonomisk kompensasjon for å opptre rettsstridig.
- (40) Jeg ser dette på en annen måte: Den som har barnet boende hos seg, bærer normalt den største delen av de løpende kostnadene ved forsørgelsen, og den andre forelderen bidrar gjennom bidragsordningen. Dette gjelder uansett om den faktiske bostedsordningen er rettsstridig eller ikke. At bidrag skal betales uavhengig av om grunnlaget for den faktiske ordningen ikke er rettmessig etablert, innebærer derfor ingen premiering av den forelderen som barnet bor hos i strid med avtale eller rettsavgjørelse. Derimot vil en ordning der barnebidraget holdes tilbake, frata barnet retten til forsørgelse fra begge foreldre og medføre et avvik fra prinsippet om at kostnadene ved forsørgelsen skal fordeles mellom foreldrene etter evne.
- (41) I denne sammenheng nevner jeg at lov om bidragsforskott 17. februar 1989 nr. 2 § 6 annet ledd gir bidragsfogden i samråd med sosialtjenesten hjemmel for å bestemme at bidragsforskudd skal utbetales til en annen enn den som har den faktiske omsorgen for barnet, dersom forskuddet ikke benyttes til underhold av barnet.

Forvaltningspraksis

- (42) Partene har ulike syn på hvordan forvaltningspraksis har vært ved fastsettelse av barnebidrag. Far har i denne sammenheng vist til rundskriv R55-02 av 1. oktober 2002 til barneloven kapittel 8 og 9 hvor det i hele den perioden vår sak gjelder, var uttalt at «der det er en av foreldrene som urettmessig bortfører barnet, må det foretas en konkret vurdering». Hvordan dette skal forstås i relasjon til vår problemstilling er ikke klart.
- (43) Staten har opplyst at forvaltningen – med unntak for saker om bortføring til utlandet – konsekvent har praktisert loven slik at det kun foretas en konkret vurdering av *de faktiske bostedsforholdene* i den enkelte sak, men noen fullstendig dokumentasjon av

forvaltningspraksis finnes ikke. Rundskrivet ble imidlertid under henvisning til Sivilombudets uttalelse SOM-2010-2901 endret tidligere i år, slik at det nå entydig fremgår at det er de faktiske boforholdene som er avgjørende. Men heller ikke dette gjør det klart hvordan praksis tidligere har vært.

- (44) Forvaltningspraksis som er forankret i loven, kan ha rettskildemessig vekt avhengig av blant annet om den er klar, varig, fast og kjent. Slik forholdene ligger an i vår sak, kan en eventuell forvaltningspraksis i tråd med fars syn på lovtolkningen ikke tillegges vekt.

Annet lovverk

- (45) Jeg nevner at det følger av lov 6. juni 2014 nr. 19 § 7 at offentlige ytelser og barnebidrag i utgangspunktet holdes tilbake overfor en person som bortfører et barn til utlandet.
- (46) Denne lovbestemmelsen gir en særregel i saker om bortføring av barn til utlandet, hvor norske myndigheter ikke har de samme håndhevelsesmuligheter som i rent norske forhold. Det er derfor andre hensyn som gjør seg gjeldende enn i innenlandssaker. Uansett kan jeg ikke se at en slik særregel kan ha betydning for forståelsen av barnelovens alminnelige regler på dette området.

Oppsummering

- (47) Barnelovens ordlyd, formål og system viser at det er hvor barnet *faktisk bor* som er avgjørende for bidragsplikten etter § 67, uavhengig av hva som etter § 36 er fastsatt om hvor barnet *skal* bo. Det er ikke holdepunkter i andre rettskilder for noen annen forståelse av hva som er lovens ordning.
- (48) Jeg legger til at selv om plikten til å betale barnebidrag beror på hvor barnet faktisk bor, er det naturlig å ta den fastsatte ordningen som utgangspunkt for den faktiske vurderingen. Det er først når en annen ordning har vist seg å ha en viss varighet og fasthet, at det kan konkluderes med at det faktiske bosted er et annet enn det som er gyldig fastsatt.

Konklusjon og sakskostnader

- (49) Jeg er kommet til at Navs vedtak bygger på riktig lovtolkning, og anken må forkastes.
- (50) Staten har vunnet saken og har i utgangspunktet krav på å få erstattet sine sakskostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd. Temaet i saken for Høyesterett har imidlertid vært et prinsipielt lovtolkningsspørsmål som det også for staten har vært av betydning å få avklart, og det foreligger etter mitt syn tungtveiende grunner som gjør det rimelig å fritta A for erstatningsansvaret i alle instanser, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

(51) Jeg stemmer for slik

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.

(52) Dommer **Sivertsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(53) Dommer **Stenvik:** Likeså.

(54) Dommer **Ringnes:** Likeså.

(55) Dommer **Matheson:** Likeså.

(56) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke.